

naar het mysterie van Zijn offer en gehoorzaamheid. *Hier* aarzelde men niet „dienst” en „verdienste” op het allernauwst met elkaar te verbinden. Daarin lag dan een aanrakingspunt met Rome, dat eveneens in allerlei officiële uitspraken over die „merita Christi” bleef spreken. Dit aanrakingspunt tegenóver modern-protestants anti-legalisme zal echter de diepte van de controvers over de verdienstelijkheid der goede werken niet kunnen wegnemen. De grote vraag is immers, of er een weg is van de merita Christi náár de verdienstelijkheid der werken. Toen de Reformatie deze vraag ontkennend beantwoordde en de merita der mensen juist vanuit de merita Christi uitgeschakeld zag, was dat geen annihilatie, geen antinomianisme, geen relativering der heiliging, maar de verwijzing naar de antwoord-, de echo-structuur der waarachtige religie, waardoor niet alleen het meritum de congruo, maar ook het meritum de condigno werd buitengesloten.

En daarom ligt er voor ons besef iets dramatisch in, dat *juist in een tijd*, waarin onder invloed van de bijbelse theologie — in protestantse en R. K. theologie — het *genade*-karakter der religie in het brandpunt der bezinning kwam te staan, met nieuwe aanknopingspunten in de discussie, een hoogtepunt valt waar te nemen in de dynamiek der Mariologische ontwikkeling. In deze spanning gaat de geschiedenis voort. Het is de spanning, die besloten ligt in het feit, dat waar de merita Christi geprezen worden, de verantwoordelijkheid toeneemt ten aanzien van alles wat van de dienst der gelovigen wordt gezegd. In zover is vanuit „illustratie” en „coöperatie” in de Mariologie de spanning rondom het „co-redemptrix” niet maar een onbelangrijk incident, maar een diep ingrijpende zaak, die van beslissende betekenis zal zijn voor de toekomst der grote controvers en daarom recht heeft op onze eerlijke en dan ook intense belangstelling.

* * *

De vraag zou tenslotte gesteld kunnen worden of de Reformatie in haar kritiek op het verdienste-begrip niet een persoonlijke aanval doet op het R. K. geloof. Als zij het meritum-begrip zo analyseert, gelijk ze dat gedaan heeft en